

HÁRS JÁNOS: ERDÉLYI LÁCZI JAKAB, EGY RÉGI MAGYAR CSILLAGÁSZ¹

Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai, Gazda István vezetésével, közreműködött: Vargha Domokosné

Peuerbachnak és Regiomontanusnak – a 15. század kiváló csillagászainak – a magyarsággal való kapcsolatai közismertek. Mindketten hosszabb időt töltöttek Magyarországon: Peuerbach V. László udvari asztronómusa volt Budán, Regiomontanus pedig Mátyás király pozsonyi egyetemén tanított. Magyarországi tartózkodásuk emlékét irodalmi munkásságuk is megőrizte.

A 16. század közepén Wittenberg a szellemi élet egyik középpontja és a tudományos munkásság színhelye. Az innen áradó szellem munkára ösztönözte és fokozott tevékenységre serkentette azokat, akik csak valamelyes kapcsolatba is kerültek vele. Wittenberget egyetemének anyakönyvei szerint sok magyar ifjú kereste fel ebben az időben. Az egyetem anyakönyveit átnéztem, de nem sikerült nyomára akadnom annak az Erdélyi Láczi Jakabnak, akinek nevét egy 1563-ból való csillagászati táblázat őrzi.

A königsbergi egyetemi könyvtárból ez év őszén meghozattuk tanulmányozásra Gemma-Frisiusnak 1540-ben Antwerpenben megjelent aritmetikáját. Ez a könyv egy nyolc munkából álló kolligátum művei közül az első,² az utána következők csillagászati munkák. A legutolsó és bennünket érdeklő munka címe:

'Tabulae astronomicae inservientes doctrinae ascensionum signorum Zodiaci in Sphaera recta, et in obliqua ad elevationes poli 48 et 52 gradum. Witebergae. Excudebat Iacobus Lacijs Transylvanus. Anno M.D.LXIII.'

A 11 oldalnyi táblázat fejezetei a következők:

1. Tabula ascensionum rectorum (2 old.)
2. Tabula ascensionum obliquarum, ad latitudinem 49 graduum (2 old.)
3. Tabula ascensionum obliquarum, ad latitudinem 52 graduum (2 old.)
4. Quot gradus et minuta Aequatoris, cuilibet signo eclipticae respondeant in Sphaera recta, obliqua (½ old.)
5. Differentia ascensionum in Sph. r. et obliqua ad eleva. 52 in gradibus et horis (½ old.)
6. Tabulae convertendi horas in gradus Aequino. (⅓ old.)
7. Tabulae convertendi minuta horarum et secunda in gradus et minuta Aequinoctialis. (⅔ old.)
8. Tabula declinationis Solis (1 old.)
9. Tabula continens gradus longitudinis extra aequinoctialem conversos in Miliaria (1 old.)
10. Tabula differentiarum ascensionum accommodata ad gradum latitudinis 52 (1 old.)

A táblázatot Láczi nemcsak összeállította, hanem maga is véste, mert a kiállítás kézimunkára vall.

¹ Forrás: Hárs János: Erdélyi Láczi Jakab, egy régi magyar csillagász. = Csillagászati Lapok, 1938. pp. 69–70.

² Arithmeticae Practicae methodus facilis per Gemmam Frisium stb. Könyvtári száma + Md 28, QU. 8887.

Erdélyi Láczi Jakab magyar volt. A neve mellett szereplő Transylvanus jelzón kívül is találtam erre bizonyítékot. Pesti Mizsér Gábornak 1536-ban Bécsben jelent meg magyar Új Testamentoma, amelynek egy példányát a Nemzeti Könyvtárban nagy gonddal őrzik. Ennek A VII. lapján a 2. oldalon több bevezető vers közt van egy, amelynek címe: 'Wolfgang Lazii Artium et Philosophiae Magistri ad lectorem Decastichon'.³ Ebben Lazius Farkas dicsóítja az ő „Gáborát”, aki először szólaltatja meg Krisztus igéjét a hún földön.⁴ A lent idézett szavak és a Pesti Gáborral való szoros kapcsolat kétségtelenné teszik Lazius Farkas magyar voltát. Farkas a hét szabad művészet és a filozófia tanára volt 1536-ban, Jakab pedig csillagászati táblázatot szerkeszt 1563-ban. A reáltudományok iránti hajlandóság mutatkozik mindkettőjükénél.⁵ Valószínűleg egy családból valók és a magyar föld szülöttei. Sőt Farkasnak a magyar Bibliáért való lelkesedése arra is enged következtetni – amit a köztük levő korkülönbség is valószínűvé tesz –, hogy apáról és fiúról lehet szó. A Bibliáért lelkesülő apa elküldte fiát az akkori vallásos és szellemi élet mozgalmainak centrumába, ahol a fiú apjához hasonló, évszázadokra szóló, maradandó emléket állít a magyarságnak és a Láczi-családnak.

---

³ 'Lazius Farkasnak, a művészetnek és a filozófia tanárának, tíz verse az olvasóhoz'

⁴ Namque meus Gabriel docuit nunc primus in orbe Hunniaci Christum verba sonare soli.

⁵ A matematika és a csillagászat a hét szabad művészethez tartozott.